

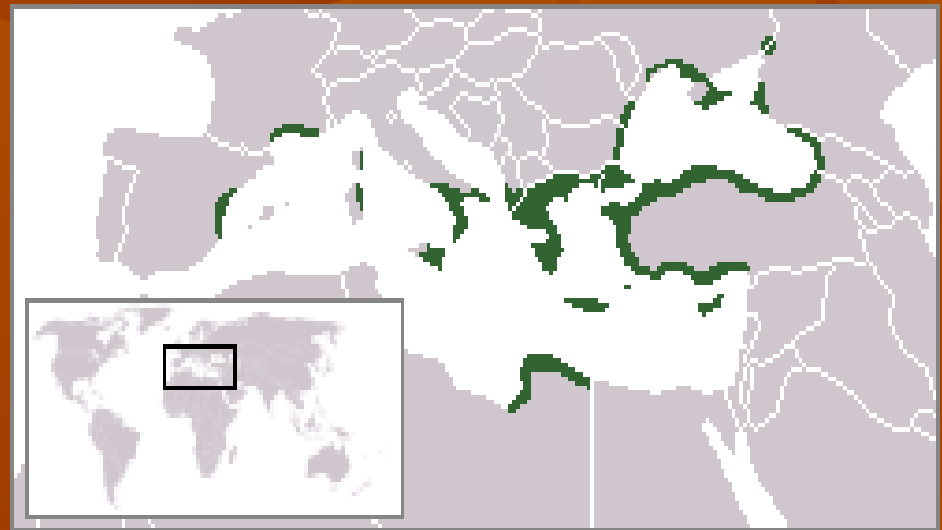
GRŠKA ZGODOVIN A

III. NASELJEVANJE IN PRESELJEVANJE GRKOV

■ NASELITEV GRKOV [3.valovi]

- □ 1.val okoli 2.000
pr.Kr.
- 2.val okoli 1.600
pr.Kr.
- 3.val okoli 1.200
pr.Kr.

- **POSELITEV GRKOV**
- **DORCI** – Peloponez, Kreta, J Egejski otoki, J del obale Male Azije
- **EOLCI** – Tesalija, S obale Male Azije
- **JONCI** – Afrika, Egejska otočja, Jonija
- **SZ GRKI** – S, Sr. Grčija
- **AHAJCI** – Ahaja na Peloponezu, J Grčija

IV. OBDOBJE V TEMI

- **VIRI:** materialni, pisni (Homerjeva epa, 18.stol.)
- **DRUŽBA:**
 - **Propad hierarhično urejene družbe** □ povratek na rodovno plemensko ureditev
 - Grčija je razdeljena na številne **plemenske monarhije**; vladali so jim **kralji** ali **BAZILEVSI**;
 - **PLEMSTVO** (močno), ugled si je pridobivalo z **vojaškimi pohodi**, bogastvo pa z **ropanjem**; plemiške vrline so bile: **pogum, zvižanost – cenijo epsko pesništvo**
- **SVOBODNO PREBIVALSTVO** (kmetje, obrtniki, trgovci – cenjen poklic vedeževalcev, kovačev, zdravilcev)
TETI / SUŽNJI (svobodni, brez premoženja – **DNINARJI** (delajo za hrano))

V. POLIS

- □ **POJEM**
- mesto, mestna državica
- majhna skupnost s samostojnim državnim sistemom
- središče političnega, upravnega, verskega in gospodarskega življenja

- □ **ČAS NASTANKA (pred 800 – Mala Azija)**
- najprej nastanejo ob obalah Male Azije, zaradi stika z razvitejšimi kulturami Bližnjega vzhoda
- okoli leta **800** (arhaična doba) pa začnejo nastajati na celinski Grčiji
-
- □ **NAČIN NASTANKA**
- **ob akropoli** – vzpetini/griču, na katerem je palača, kasneje pa svetišča **ATENE**
- **združitve več vasi v polis**
SPARTA
- □ **OBSEG**
- obsega mesta in podeželje, po obsegu so bile različne; največji Sparta (8400 km²) in Atene (2550 km²)

- □ **VZROKI ZA NASTANEK VEČJEGA ŠT. POLIS**
- velika **razčlenjenost** – težka prehodnost
- naselitev v več valovih in več grških plamen
- polis so Grkom povsem ustrezale; prepričanje, da je velika **država neučinkovita**, ker ne morejo ljudje enakopravno sodelovati v političnem življenje
- **ni bilo zunanje nevarnosti**

- □ **ZNAČILNOSTI**

- **AVTARKIJA** – gospodarska neodvisnost
- **ELEVTERIJA** – zunanje politična neodvisnost
- **AVTONOMIJA** – notranje politična neodvisnost

- □ **UREDITEV POLIS**

- *Po obliki vladavine*

- **Monarhija** (dedovanje)
- **Republika** (predsednik z mandatom)

- *Po obliki pol.ureditve*

- **Aristokratske** (plemstvo, elita, vladanje najboljših)
 - Oligarhija (peščica najbogatejših, majhna skupina)
 - Tiranija (en človek [tiran] se s silo pooblasti oblasti)
- **Demokratske** (demos-ljudstvo; vladavina ljudstva)

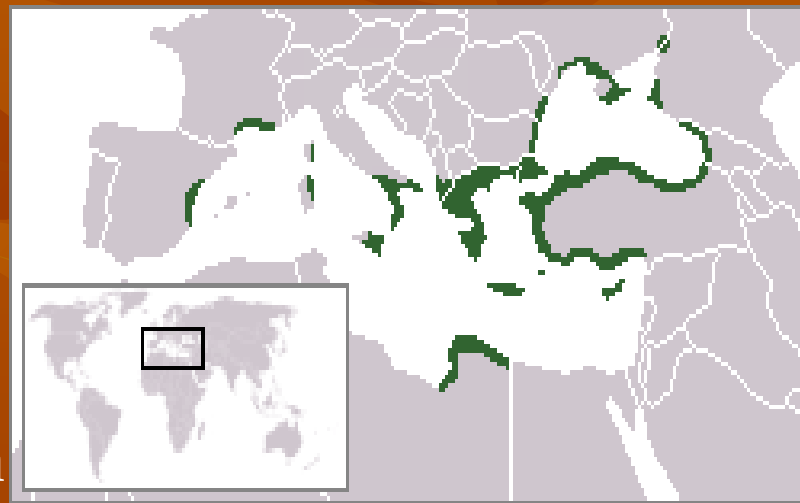
- □ **KAJ JE GRKE POVEZOVALO**

- olimpijske igre, pisava, kultura, umetnost, jezik

VI. VELIKA GRŠKA

KOLONIZACIJA 8.-6.stol.

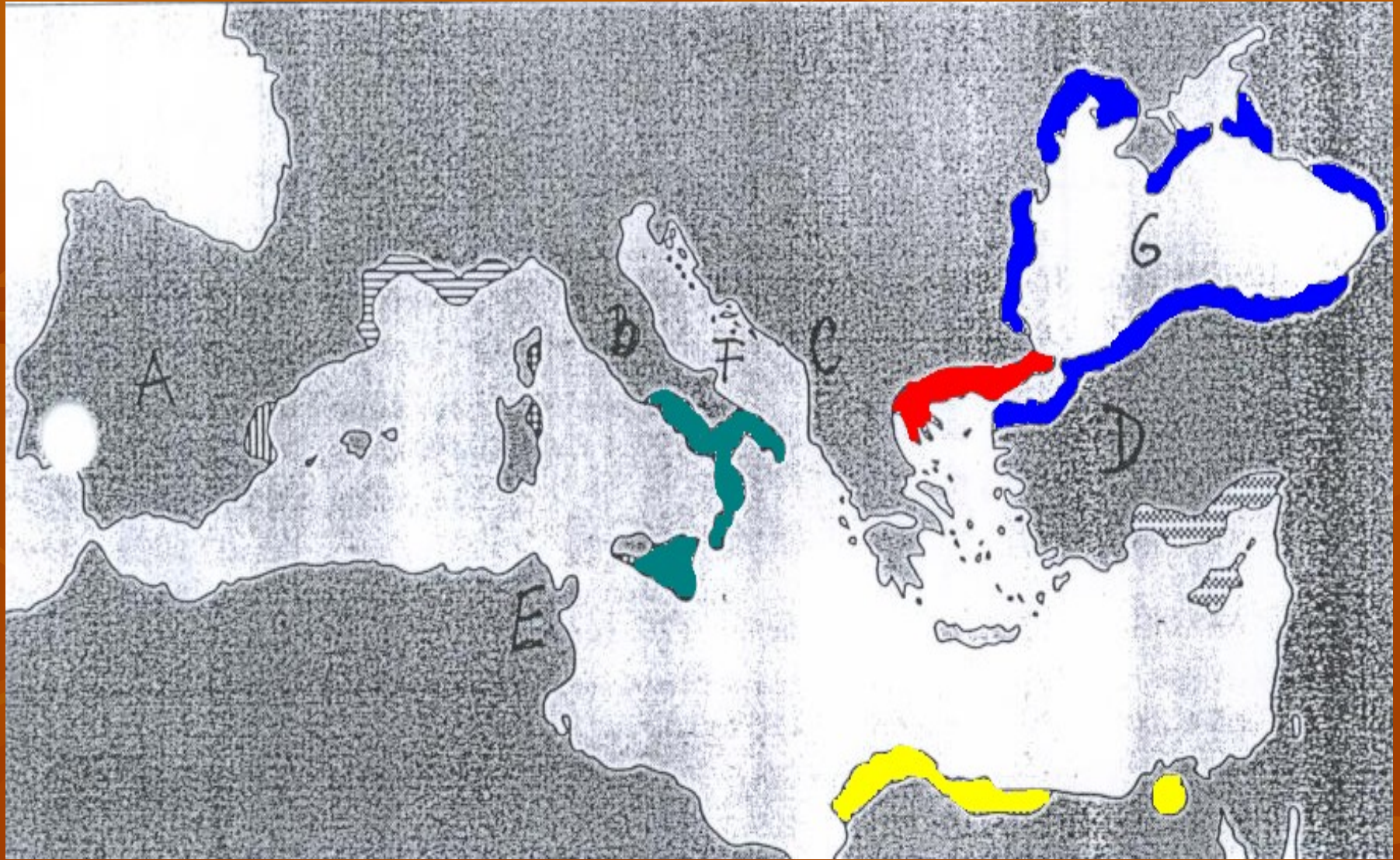
- □ **POJEM**
- Naseljevanje ljudi in preseljenje Grkov ob obalah Sredozemskega morja
- □ **ČAS**
- 8. – 6. stol.
- □ **VZROKI**
- rast števila prebivalcev
- pomanjkanje obdelovalnih površin
- politična nasprotja v polis
- izgon (ostrakizem)
- socialne stiske, propadanje kmetov, dolžniško suženjstvo
- avanturizem (želja po spoznavanju novega)
- želja po navezovanju trgovskih stikov

- □ **POTEK**
- kolonizacijo usmerja preročišče Delfi
- matična polis je izbrala voditelja odprav – OIKISTES, v novi koloniji je bil tudi voditelj, po smrti so ga častili kot heroja
- □ **UREDITEV**
- Nova kolonija je bila neodvisna država, bila pa je še v stikih z matično polis
- □ **POMEN**
- Pospeševanje trgovskih stikov
- Kolonije so v Grčijo uvažale – kmetijske pridelke (žito), les, rude, sužnje
- Matična Grčija je izvažala – olje, vino, oljke, vinska trta

- □ SMERI
- Z Sredozemlje (J Italija, Sicilija □ Velika Grčija) Sicilija-Sirakuze
- Obale Francije (Masilija), Španije
- SV Sredozemlje (Halkidika, obale Črnega morja[gostoljubno morje])
- V obale Jadranskega morja (izvajale grške kolonije iz J Italije)
- SV obale Afrike – Kirene (Libija)

Α Alpha (al-fah)	Β Beta (bay-tah)	Γ Gamma (gam-ah)	Δ Delta (del-ta)	Ε Epsilon (ep-si-ion)	Ζ Zeta (zay-tah)
Η Eta (ay-tah)	Θ Theta (thay-tah)	Ι Iota (eye-o-tah)	Κ Kappa (cap-pah)	Λ Lambda (lamb-dah)	Μ Mu (mew)
Ν Nu (new)	Ξ Xi (zie)	Ο Omicron (om-e-cron)	Π Pi (pie)	Ρ Rho (roe)	Σ Sigma (sig-mah)
Τ Tau (taw)	Υ Upsilon (up-si-ion)	Φ Phi (fie)	Χ Chi (kie)	Ψ Psi (sigh)	Ω Omega (oh-may-gah)

VII. SPARTA

- □ **NASTANEK**
- Poselitev že v mikenski dobi Dorska selitev **1200**
- **Ustanovitev Sparte –900**; združitev 5 vasi v mesto ob reki Evrotas, pokrajina **Lakonija**
- **VELIKOST- 8400 km²**, do okoli **300.000 prebivalcev**
 - Problem pomanjkanja zemlje je reševala z osvajalnimi pohodi
 - **edina kolonija □ Tarent**
 - naravne razmere: dobri pogoji za kmetijstvo; rudnik železa

- □ **UREDITEV**
- zakonodajalec **Likurg** 8.stol.

- **2 KRALJA SVET**

- **STAREŠIN – GERUZIJA – 28 nad 60 let stari spartiati + 2 kralja (30) –dosmrtno članstvo (pristojnosti – priprava zakonov, verovanje v ustavne ureditve in sodne zadeve)**

- **LJUDSKA SKUPŠČINA – APELA – vsi nad 20 let stari spartiati (pristojnosti – potrjevanje ali zavračanje zakonov ([vzklikanje], volitve eforov [člani geruzij], odločanje o vojni)**

- **EFORAT – 5 eforov, nad 30 let, voljeni za 1 leto, za to funkcijo so bili izvoljeni samo 1-krat (pristojnosti – nadzorovanje nad kraljema, sodne zadeve, napovedovanje vojne, spremljali kralja na vojno, pravica aretacije kralja)**

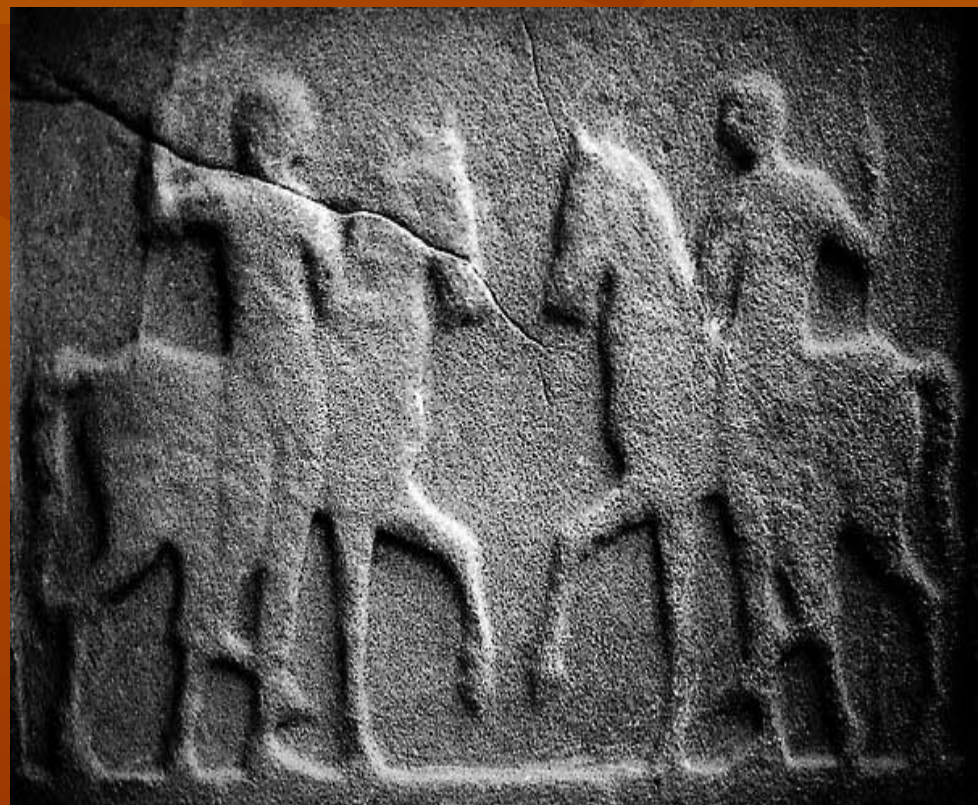
- □ **DRUŽBA**
- razslojena na **3 sloje**
- **SPARTIATI – dorci – 9000**, živeli v mestu, vojaki, imeli posest (državna last)-obdelovali so jo heloti, vse politične pravice, osebno svobodni
- **PERIORIKI – Dorci – 40-60.000**, živeli na podeželju, obdelovali zemljo, brez političnih pravic, opravljali vojaško službo, plačevali davke, osebno svobodni
- **HELOTI– 200.000**, staroselci, državni sužnji, obdelovali zemljo spartiatov in svojo, brez osebne svobode, družine, vojaki samo v izrednih primerih, prirejali so lov na Helote – **KRIPTIJE**

- □ ŠPARTANSKA VZGOJA
- stroga disciplina, ubogljivost, pokornost, odpovedovanje, vojaški duh, vojaška in telesna pripravljenost, izurjenost
- pomanjkanje zasebnosti življenju
- vzgoja deklet (atletika)

- □ ŠPARTANSKA VOJSKA
- **hopliti** (stalna pripravljenost, disciplina – oprema □ ščit, meč, kopje)
- **falanga** □ strnjena skupina hoplitov
- □ PELOPONEŠKA ZVEZA
- zveza Sparte z nekaterimi drugimi državicami na Peloponezu
- vodila jo je Sparta
- zaveznice dajo vojsko v primeru vojne

VIII. ATENE

- □ **NASTANEK**
- atenska država oz. Atene, nastala v **sr.Grčiji v Atiki**, bila rezultat daljšega razvoja, izvršena je bila **združitev (SINOIKIZEM)** – *podeželja + mesta Atene*. Ta proces se je zaključil v **7.stol.**
- velika je bila **2550 km²**, druga po velikosti, okoli **250.000 prebivalcev**;
- mesto **Atene 50.000 prebivalcev**
- razviti **obrt, trgovina in pomorstvo; rudnik srebra in marmorja**

- □ **UREDITEV**
- **monarhija** –vodi jo **bazilevs (kralj)** (vojaška, verska in sodna oblast)
- **plemstvo** odstrani kralja □ postane **aristokratska republika**
- namesto kralja – **9 arhontov** (uradniki), mandat 1 leto po končani službi dobijo mesto v **svetu starešin** (areopag)
- **areopag** (svet starešin) članstvo dosmrtno □ sodne zadeve
- ljudska skupščina (agora)-odrasli državljani stari nad 20 leti potrjevanje zakonov, volitve uradnikov

□ SOLON in REFORME

■ SOCIALNE + GOSPODARSKE

- Podpiranje obrti, trgovine in pomorstva
- Poenotenje mer, uteži, denarja

■ VZROKI

- Kriza atiških kmetov
- Rast števila prebivalstva
- Drobljenje kmetij
- Uvoz cenejšega žita
- Pritisk veleposestnikov na kmeta

■ POSLEDICE

- Zadolževanje
- Dolžniško suženjstvo

■ REFORME

- Črtanje dolgov
- Odprava dolžniškega suženjstva (nihče ni mogel postati suženj)
- Odkupovanje dolžniških sužnjev na stroške države
- Določitev zemljiškega maksimuma za veleposestnika (koliko hekt. imajo lahko)
 - **POLITIČNEsvet 400-tih**
 - Uvedel **TIMOKRACIJO** (razdelitev prebivalstva v razrede po premoženju)**Ljudksa skupščina**

■ *pomen*

- pomembno je premoženje, sposobnosti
- zmanjšal moč plemstva / dodelitev pravic sr.sloja

- □ **PIZISTRAT**
- uvedel **tiranijo**, blag tiran
- **reforme:**
 - dajanje posojil kmetom z nizkimi obrestmi
 - odkupovanje pridelkov v naprej
 - podpiranje obrti, trgovine, pomorstva
 - pospeševanje gojenja oljke, vinske trte
 - javna dela

- □ **KLISTEN**

- demokracija

- reforme

- uvedba teritorialne razdelitve atenske države na 3 dele (obala, podeželje, mesto)

- uvedba ostrakizma (črepinjska sodba)

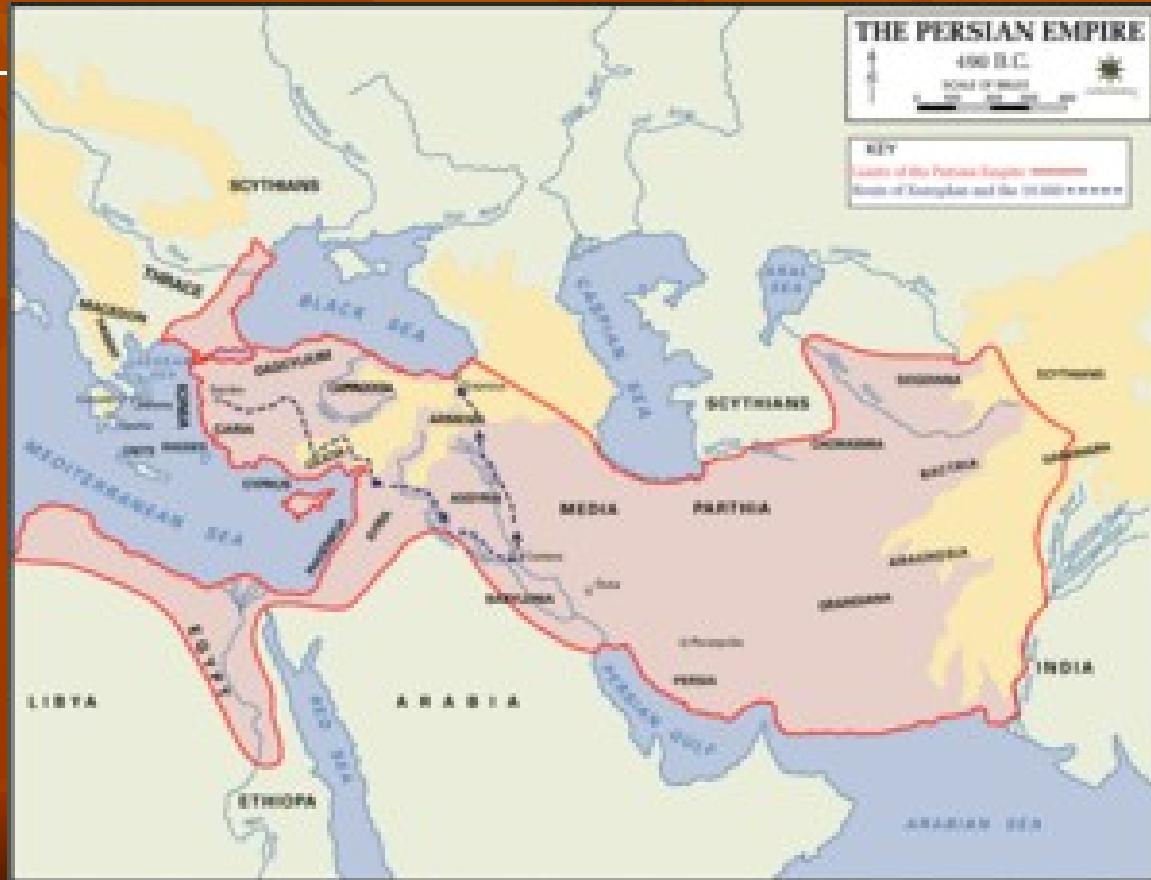
- uvedba sveta 500-tih BULE (izvoljen vsak atenski državljan star nad 30 let, mandat 1 leto, 2-krat izvoljen) 50 članov sveta 500-tih pa je kot stalni odbor delovalo 1/10 leta.

- pristojnosti □ priprava zakonov za ljudsko skupščino

□ GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE (HERODOT)

■ JONSKI UPOR

Maloazijski Grki padejo pod Perzijsko oblast, to oblast občutijo kot hudo breme – konec avtonomije

■ *Vzroki za upor*

- **Gospodarski:** Perzijci podpirajo Feničane, ki so bili Grkom konkurenti, davki
- **Politični:** Perzijci so podpirali domače tirane v maloazijskih grških mestih – izgubijo svobodo
- **Povod:** upor prebivalcev Mileta proti Perzijcem. Milet se upre Perzijcem, upor se pridružijo tudi druga maloazijska grška mesta, pomoč so dale tudi Atene (20 ladij), Perzijci upor zadušijo – Milet kaznovali – Perzijci dobijo razlog za poseg v celinsko Grčijo.-

- **GRŠKO-PERZIJSKE VOJNE**
 - **Bitka pri MARATONSKEM POLJU**
 - **490 – zmagajo Atene**
Grki 10.000 Miltiad
 - Perzijci 20.000 Darej

- Ustanovitev helenske zveze 481 (vodstvo Šparta)
- **Bitka pri TERMOPILAH 480 – izdaja – izgubijo Grki** (kopenska bitka)
- Leonidas poveljnik Spartancev
- Kserkses poveljnik Perzijcev

Bitka pri SALAMINI 480 - zmagajo Grki (pomorska bitka)

Grško ladjevje – Temistokles

Bitka pri Platajah 479 – zmagajo Grki (kopenska bitka)

Bitka pri Mikalah 479 – zmaga Grkov (pomorska bitka)

- ***vzroki za poraz***

- grška vojska je dobro izurjena (organizirana), boljše oborožitev, boljše poveljevanje
- poznavanje terena
- borili so se za svobodo

ZLATA DOBA ATEN

ATIŠKO-DELSKA POMORSKA ZVEZA

(474-404)

- *vzrok* za nastanek zveze zaradi Perzijske nevarnosti
- *včlanijo* se Atene in številne polis na Egejskem območju
- *sedež* □ Delos (otok), zvezna blagajna
- *obveznosti članic* □ prispevati denarne prispevke ali ladje
- *prestavitev blagajne* v Atene, Atene jemljejo denar (iz zveze ne morejo ven) za arhitekturo, dnevnic

- □ **PERIKLEJ – DEMOKRACIJA**
- vodilni atenski **politik** – **strateg** (443-429) **demagog** (zapeljevalec ljudstva) □ čebulna glava

■ *Značilnosti*

- Je neposredna (vsak sam sebe zastopa, ni imel nobenega poslanca)
- Nosilec oblasti je ljudstvo – ljudska skupščina
- LJ.SK. se je sestajala najmanjkrat 40-krat na leto, prisostvovati je moralo 6.000 državljanov
- Atenski državljani niso bili: ženske, tuji, sužnji
Atenskih državljanov je bilo 30.000-40.000
- Uradniške službe so bile plačane, mandat je bil 1 leto, uradnike so volili ali pa žrebali; stratega volili

■ *Pogoji*

- Suženjska ekonomija (80.000-10.000 sužnjev)
- Atenci niso cenili fizičnega dela
- Srb žensk za družino
- Omejitev državljanstva na majhno št.ljudi

■ *Dohodki*

- Prispevki iz atiško-delske zveze
- Dohodki od rudnika srebra
- Davki
- Prostovoljni prispevki

■ *Dosežki*

■ **Arhitektura**

- Gradnje na akropoli, svetišča, Dolgi zid, gledališče

■ **Znanost**

- Herodot (oče zgodovine)
- Tukikid, filozof
- Protagora, matematika

■ **Literatura**

- Ajshil, Sofokles, Evripid

■ **Umetnost**

- Fidias (kipar)
- Miron